

ARAŞTIRMA: SEDA YILMAZ

KAYNAK: KÜLTÜR VADİSİ GÜMÜŞHANE DERGİSİ YIL: 1996 SAYI:9

DİŞ HEDİĞİ

Çocuğun ilk dişi çıktığı ve bunun görüldüğü zaman aile bireyleri, eş dost bunun mutluluğunu yaşamak için bir araya gelir ve halk arasında “hedik” denen bir karışım yapılır ve yenir.

Bunun için buğday haşlanır, istenirse bunun üzerine şeker tozu serpilir ya da içine çemiç, dut (**yazın dutların**

olgunlaşıp dökülmesi sonucu elde edilen kuru dut) katılarak lezzetli bir karışım elde edilir. Hediğin bir kısmı çocuğun başından dökülür, kalan hedik ve kuruyemiş eş dostça yenir.

Çocuğun ilk dişinin çıktığını en önce gören hedik yemeye gelirken çocuğa hediye alır.

Hedik yapılan gün çocuk aile fertlerinin, eş-dostun yanında yere oturtulur. Önüne bazı meslekleri simgeleyen sembolik eşyalar konur. Mesela; Tarak; Berberi, Kuaförü, Bıçak;-Kasabı, Makas; Terziyi, Kağıt Kalem; çocuğun okuyacağını ifade eder.

Çocuk önünde duran bu eşyalardan en önce hangisine elini uzatırsa ilerde o mesleğe sahip olacağı düşünülür, tercihe göre sevinilir.

Böylece çocuk; işin latifesi de olsa meslek seçimi konusunda ilk adımını atmış olur.

Çocuğun ilk olarak saçının kesilmesi de özellik arz eder. Şöyle ki:

Çocuk bir yaşına geldiğinde saçı kesilir. Kesilen saç, terazinin bir kefesine konur, öbür kefeye de (varlık durumuna göre) para konur. Kefeler aynı düzeye geldiğinde saçlar alınır ve saklanır. Paralar da yoksullara dağıtılır.

Konuşmak için uygun yaşa gelip de henüz konuşamayan çocuklar köylerde cuma günü ahıra götürülür, İneğin yularına ya da ahırda mengüre (hayvanın bağlandığı yer) bağlanır. “Hayvan isen mele insan isen söyle” denir.

Yastığının altına yılan kabuğu ve deve tüyü konur.

Nazardan korunmak için de çocuğun alnına kara sürülür. Nazarı değdiğine inanılan kişinin giyiminden bir parça alınıp yakılır ve çocuğa koklattırılır.

Kültürümüzün Öğeleri (2)

Seda Yılmaz

Diş Hedisi

Çocuğun ilk diş çıktığı ve bunun göstergesi zaman alır. Bu yüzden, eş dost bunun mutluluğunu yaşamak için biraraya gelir ve halk arasında hediye denen bir karışım yapılır ve yenir.

Bunun için buğday haylanır, istenirse bunun üzerine jeker tozu serpilir ya da içine çemen, dut (yazın dutların olgunlaşp dökülmesi sonucu elde edilen kuru dut) konularak lezzetli bir karışım elde edilir. Hediyin bir kısmı çocuğun başından dökülür, kalan hediye ve kırıntıyı eş dostlar yerir.

Çocuğun ilk dişının çıktığına en önce güven hediye vermek çocukta hediye alır.

Hediye yapıldan gün çocuk altı fertlerinin, eş-dostunun yanına yere oturur. Onun bu meslekleri simgeleyen sembolik eşyalar konur. Mesela, Tarak-Berberi, Kaafuri, Buca-Kaafuri, Makas-Terziyi, Kığı Kalem-çocuğun okuyacağını ifade eder.

Çocuk önünde duran bu eşyaların en önce hangisine elini uzatır ise o mesleği sahip olacağı düşünülür, tercihe göre seçilir.

Böylece çocuk için latifesi de olsa meslek seçimi konusunda ilk adımı atmış olur.

Çocuğun ilk olarak saçının kesilmesi de önemli bir olaydır. Çünkü bu yaşta gelindiğinde saç kesilir. Kesilen saç, terzinin bir kefesine konur, obat kefedeye (varlık durumuna göre) para konur. Keleler aynı düzeye geldiğinde saçlar alınır ve saklanır. Paralar da yoksullara dağıtılır.

Konuşmak için oyun yasa gelipse beniz konuşamayan çocuklar köylerde cuma günü alına götürülür. İçin yollarına ya da ahırla mengüre (hayvanın bağlandığı yer) bağlanır. "Hayvan isen mele insan isen söyle" derir. Yaşamın altına yılan kabuğu ve deve tıyılı konur.

Nazardan korunmak için de çocuğun altına kata sürülür. Nazarı değdiğine inanılan kişinin giyiminden bir parça alınıp yakılır ve çocuğa koklatılır.

Sünnet

Erkek çocukları için dinimizin bir gereği olan ve

22

erkeklige ilk adımı ifadesi olan sünnet merasimi köylerde ve merkezde farklılık arz eder.

Köylerde sünnetçi geldiğinde muhtar, tellalla haber verir. Çocuk yakınları, sünnetçi ile birlikte dolaşan köyün imamı ilahî okur. Ayrıca bir tören yapılmaz. Merkezdeyse sünnet düğünleri yaygındır. Sünnet sırasında sünnet olan çocuğun elini ya da kolunu tutan, kucasına alan ve çocuk üzerinde baba hakkı taşıyan kirvenin yeri özeldir ve sorumlulukları fazladır.

Kirve sünnet olan çocuğa eskiden kırmızı lira takardı, bugün de buna eş değerde hediye alır veya altın takar, kirvenin karısı da baklava ya da tatlı yapar ve hediyesiyle gelir çocuğu ziyaret eder.

Sünnet olan çocuğu süslenmiş odası ve yatağı içinde ferah ve gösterişli sünnet odasına içinde ziyaretçi gelen eş-dost da hediye getirir ve ailenin maddi durumu ve seçimine göre tertip edilmiş sünnet törenine katılır. Bu tören evde ya da salonda okutulan mevlit şeklinde olabilir.

Sünnet olmadan evvel de çocuk yakınları ve arkadaşları ile köylerde atla, merkezde araba ile gezdirilir ve eğlendirilir.

Askerlik

Erkek çocukların hayatında önemli bir dönemi teşkil eden askerlik hizmeti, anne ve babalar açısından da çocukların vatan savunması gibi kutsal bir vazifeye katılması bakımından büyük önem taşır. Halk arasında asker ocağı peygamber ocağı olarak kabul edilir ve askerlik hizmeti gençlerimiz için büyük bir kutsiyet taşır. Bunun için de gençlerimiz askere giderken bu sorumluluğun farkında olup bilinci bir şekilde ve coşku içerisinde bu vazifeyi üstlenirler.

Yeniye askerlik çağına gelmiş gençlerimizi askere gönderme askerler, aileleri ve yakın çevreleri tarafından tüm bir şenlik havası içinde yapılır.

Askere gidecek olan genç gideceği günü birkaç gün önce akrabalarıyla eş ve dostlarıyla vedalaşmaya başlar, vedalaşmaya gittiği kişiler de ona hediyelet verir. Bu hediyeler genelde askere gidene harçlık ver-

mek şeklinde olabileceği gibi askere iştir yacamaı ayarından çorap, mendil, iç çamaşırı, havlu hediye etme şeklinde de olur. Askere gidecek genç arkadaşları askere girmeden 1-2 gece önce eğlence tertip ederler. Her birliktelikte coşku içinde eğlenilir. Asker evinde tatil bir telas yaşanır. Hazırlıklar yapılır, yemekler yapılır. Bu coşku ve telas gençin askere gideceği gün önce yoğunluk kazanır. Gençler ya tek tek ya da toplu olarak askere giderler. Bu askere uğurlama töne halk arasında sevkiyat denir. Sevkiyat günü asker evinde yemek verilir, yakın çevre vedatılır. Daha son-

ra, anılar buca buzin dolu duyuluma taşınır, eşyalarını bu kutsal görevi buca ile tanımlayarak düşünceleri günü duyulup mülk olur.

Askere giden gençler askerlik hizmeti bizzat denediklerinde, askere gidenken kendilerine hediye veren yakınlarına ve eş-dostlarına ve çevrelerine.

Böylece hayatında bir dönüm noktası teşkil eden ve geride acı-tatlı bir anı bırakan bu dönüm hayatıyla geçirmenin mutluluğunu yakınlarıyla paylaşır.

Bu arada gençler arkadaşları tarafından kucaklarına alınıp buca atılır ve "en büyük asker, bizim asker" tezahüratları etrafı sınırlar.

Gençler kutsal bir görevi yerine getirmeye çıktıkları için mutluludur. Ama aynı zamanda ailesine bizzat de arkalarından salınan elleri ve buğulu gözleri görip ayrıldığı hissinin de yaşarlar.

Ya geride kalanlar onlar ayrıldığı hissinin çok daha fazla yaşayarak karşılık duygular içinde olan insanlardır. Evladından ayrılan ana-baba, eyinden ayrılan yar ve bahusından ayrılan çocuk artık hep büyük bir sabırla terkere gömünü saymaya başlarlar. Herhale geride kalanlar için de en fazla yükü anılar taşır. Kolay mı dedir ay karnında taşı, canından can kat, dünyaya getir, bun türli emekle hayat ve kutsal bir görev olmakla beraber o kadar da tehlikeli bir görev, askere gönder. Bu işin içinde gidip de gelmek de var. Bir tarafta sevinç ve gurur, öbür tarafta da hüzn.

Anaların bu karşılık duygularını bence yüremlerdeki şu deyim çok güzel ifade eder:

"Oğlan ettin yorgun kabardın, Buyuttum yürek kabardı."

GÜMÜŞHANE

Kültür Vadisi

YIL 3 SAYI 9

GÜMÜŞHANE VALİLİĞİ KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

ASKERLİK

Erkek çocuklarının hayatında önemli bir dönemi teşkil eden askerlik hizmeti, anne ve babalar açısından da çocuklarının vatan savunması gibi kutsal bir vazifeye katılması bakımından büyük önem taşır. Halk arasında asker ocağı Peygamber

ocağı olarak kabul edilir ve askerlik hizmeti gençlerimiz için büyük bir kutsiyet taşır. Bunun için de gençlerimiz askere giderken bu sorumluluğun farkında olup bilinçli bir şekilde ve coşku içerisinde bu vazifeyi üstlenirler. Yöremizde askerlik çağına gelmiş gençlerimizi askere gönderme askerler, aileleri ve yakın çevreler tarafından tam bir şenlik havası içinde yaşanılır. Askere gidecek olan genç gideceği günden kaç gün önce akrabalarıyla eş ve dostuyla vedalaşmaya başlar, vedalaşmaya gittiği kişiler de ona hediyeler verir. Bu hediyeler genelde askere gidene harçlık verme şeklinde olabileceği gibi askerde işine yaraması açısından çorap, mendil, iç çamaşırı, havlu hediye etme şeklinde de olur.

Askere gidecek gence arkadaşları askere gitmeden 1-2 gece önce eğlence tertip ederler. Hep birlikte coşku içinde eğlenilir. Asker evinde büyük bir telaş yaşanır. Hazırlıklar yapılır, yemekler pişirilir. Bu coşku ve telaş gencin askere gideceği gün iyice yoğunluk kazanır.

Gençler ya tek tek ya da toplu olarak askere giderler. Bu askere uğurlama işine halk arasında sevkiyat denir. Sevkiyat günü asker evinde yemek verilir, yakın çevre yedirilir. Daha sonra yöresine göre davul zurna ya da kemençe eşliğinde (Torul ve çevresinde kemençe ile uğurlama yaygındır) oyunlar oynanarak, kalabalık ve coşku içerisinde askerler uğurlanır.

Bu arada gençler arkadaşları tarafından kucaklarına alınıp havaya atılır ve “en büyük asker, bizim asker” tezahüratları etrafı inletir.

Gençler kutsal bir görevi yerine getirmeye gittikleri için mutludurlar. Ama aynı zamanda otobüse binip de arkalarından sallanan elleri ve buğulu gözleri görüp ayrılığın hüznünü de yaşarlar.

Ya geride kalanlar onlar ayrılığın hüznünü çok daha fazla yaşayıp karışık duygular içinde olan insanlardır. Evladından ayrılan ana-baba, eşinden ayrılan yar ve babasından ayrılan çocuk artık hepsi büyük bir sabırla tezkere gününü saymaya başlarlar. Herhalde geride kalanlar için de en fazla yükü analar taşır. Kolay mı dokuz ay karnında taşı, canından can kat, dünyaya getir, bin türlü emekle büyüt ve kutsal bir görev olmakla beraber o kadar da tehlikeli bir göreve, askere gönder. Bu işin içinde gidip de gelmemek de var. Bir tarafta sevinç ve gurur, öbür tarafta da hüznün.

Anaların bu karışık duygularını bence yöremizdeki şu deyim çok güzel ifade eder:

**“Oğlan ettim yorgan kabardı
Büyüttüm yürek kabardı.”**

Ama, analar bunca hüznün dolu duygularına rağmen, oğullarının bu kutsal görevi başarı ile tamamlayıp dönecekleri günü düşünüp mutlu olurlar. Askere giden gençler askerlik hizmeti bitip döndüklerinde, askere giderken kendilerine hediye veren yakınlarına ve eş-dosta kına ve çerez getirir.

Böylece hayatında bir dönüm noktası teşkil eden ve geride acı-tatlı bir sürü anı bırakan bu dönemi başarıyla geçirmenin mutluluğunu yakınlarıyla paylaşır.